

INGLIZ VA O'ZBEK TILLARIDA TO'Y MAROSIMI BILAN BOG'LIQ  
FRAZEOLOGIK BIRLIKLARNING CHOG'ISHTIRMA TADQIQI

Qurbonova Munjoat Husan qizi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.15392052>

**Annotatsiya.** Mazkur tezis ingliz va o'zbek tillarida to'y marosimiga oid frazeologik birliklarning semantik, madaniy va struktural jihatdan taqqoslovii tahliliga bag'ishlangan. To'y marosimi har bir xalq madaniyatida muhim ijtimoiy hodisa bo'lib, unga doir frazeologik birliklar o'sha xalqning qadriyatlarini, dunyoqarashini, urf-odatlarini aks ettiradi. Tadqiqot davomida frazeologizmlarning ma'no qatlamlari, ularning milliy-madaniy xususiyatlari, tarjima jarayonidagi muammolari hamda til o'qitishdagi ahamiyati yoritilgan.

**Kalit so'zlar:** frazeologik birliklar, to'y marosimi, ingliz tili, o'zbek tili, madaniyat, idiomalar, chog'ishtirma tilshunoslik, milliy qadriyatlar, tarjima.

Mazkur tadqiqot ingliz va o'zbek tillarida to'y marosimiga oid frazeologik birliklarni chog'ishtirish asosida o'rganadi. Frazeologik birliklar tilda nafaqat ekspressivlik va obrazlilik yaratadi, balki xalqning dunyoqarashi, tarixiy-madaniy merosi, urf-odatlari hamda ijtimoiy qadriyatlarini ham aks ettiradi. Ayniqsa, to'y marosimlariga oid iboralar xalq ruhiyatining ko'zgusi bo'lib, til orqali o'z ifodasini topadi.

Tadqiqot avvalo frazeologik birliklar haqidagi nazariy qarashlar, ya'ni ularning ta'rifi, turlari va madaniyat bilan bog'liqligini tahlil qilishdan boshlanadi. Bu borada A.V. Kunin, C. Fernando, R. Moon kabi ingliz tilshunolarining hamda U. Bobojonov, M. Ziyoyev, A. Jo'raev kabi o'zbek tilshunolarining ishlari asos sifatida olindi. Frazeologizmlar asosan og'zaki nutqda faol qo'llaniladi, lekin ular adabiyot, ommaviy axborot vositalari va kundalik muloqotda ham keng tarqalgan.

Ingliz tilida to'y marosimi bilan bog'liq frazeologizmlar ko'pincha metaforik va yumoristik tusga ega: tie the knot (nikohlanmoq), walk down the aisle (to'y marosimiga chiqmoq), pop the question (sovchi tushmoq), a match made in heaven (osmondan belgilangan juftlik), ball and chain (turmush qurishni majburiyat sifatida tasvirlash). Bu iboralarda shaxsiy tanlov, romantika va erkinlik g'oyalari ilgari suriladi. Shuningdek, zamonaviy madaniyat ta'sirida paydo bo'lgan iboralar ham mavjud: say yes to the dress, bridezilla kabi iboralar zamonaviy to'ylar atrofidagi ijtimoiy stereotiplarni ham yoritadi.

O'zbek tilidagi frazeologik birliklar esa asosan kollektivizm, urf-odatlar va diniy qadriyatlar asosida shakllangan: to'y qilmoq (katta bayram o'tkazmoq), kelin tushurmoq (kelinni uyga olib kelmoq), qiz uzatmoq (qizni uzatish), fotiha o'qimoq (nikohni duo bilan tasdiqlash), el-yurt oldida nikoh o'qitmoq (jamo'a ishtirokidagi diniy marosim). Ushbu iboralarda jamiyat, ota-ona roziligi, urf-odatlarga amal qilish singari qadriyatlar ustuvor bo'lib turadi.

Chog'ishtirma tahlil natijalari shuni ko'rsatdiki, har ikki tilda to'y marosimiga oid frazeologizmlar mavjud bo'lsa-da, ularning semantik mazmuni, struktura va qo'llanish konteksti har xil. Ingliz tilidagi iboralar ko'proq individualistik dunyoqarashni, o'zbek tilidagilari esa ijtimoiy-mazmunli va diniy asoslangan marosimlarni ifodalaydi. Masalan, ingliz tilidagi *tie the knot* iborasining o'zbek tilidagi to'g'ridan-to'g'ri ekvivalenti mavjud emas, u kontekstual tarjima orqali nikohlanmoq yoki oila qurmoq tarzida ifodalanadi. Shuningdek, *ball and chain* iborasi o'zbekcha madaniyatda salbiy tusli bo'lib, aynan ekvivalent topish qiyin. Tadqiqot davomida frazeologik birliklarning tarjima qilishdagi muammolari ham o'rganildi. Chunki frazeologizmlar odatda bevosita tarjima qilinmaydi, ular madaniy izohlar, kontekstga mos almashtirish yoki deskriptiv tarjima orqali berilishi lozim. Shu sababli, bunday iboralarni tarjima qilayotgan tarjimon yoki til o'rganuvchi frazeologizmlarning madaniy ildizlarini ham hisobga olishi kerak.

Tadqiqotning yakuniy xulosasi shundan iboratki, frazeologik birliklarni o'rganish orqali faqat tildagi nutqiy birliklar emas, balki madaniy tafakkur, urf-odatlar, qadriyatlar tizimi ham ochiladi. Bu esa tarjima, til o'qitish, madaniyatlararo muloqot va frazeologiya sohalariga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Shu sababli, frazeologik birliklarni o'rgatishda ularning semantik va madaniy qatlamlari ham birgalikda yoritilishi zarur.

#### **Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:**

1. Kunin A.V. *English Phraseology: A Course of Lectures*.
2. Fernando, C. *Idioms and Idiomaticity*. – Oxford University Press, 1996.
3. Moon, R. *Fixed Expressions and Idioms in English: A Corpus-Based Approach*. – Oxford, 1998.
4. Abdulaziz Yo'ldoshev. *O'zbek tilining frazeologik lug'ati*. – Toshkent: Fan, 2001.
5. Bobojonov U. *Frazeologik birliklarning milliy-madaniy xususiyatlari*. – Toshkent, 2015.
6. Ziyoyev M. *Til va madaniyat: o'zaro ta'sir masalalari*. – Toshkent, 2017.

7. Baker, M. In Other Words: A Coursebook on Translation. – Routledge, 2011.
8. Qurbonov T. O‘zbek tilida frazeologiyaning lingvomadaniy asoslari. – Toshkent, 2020.